

NAGYMENŐ

Március 24-én délután kettő és három óra között Csurgók háza előtt egy részeg motoros főlhajtott a járdára, és a ház előtt labdázó gyerekek közül a kisebbet, a négyéves Katit a falnak nyomta. Az eszméletlen kislányt a körzetorvos azonnal kórházba szállította, ahol megállapították, hogy súlyos agysérülést szenvedett, állapota válságos.

Csurgó István a késő esti vonattal hazautazott, mert rokonuk nem volt a városban, megkülönböztetve is készre ígért két cipőtalpát, amit a reggeli órákban be kellett fejeznie. A körzetorvos kilenc óra tájt betelefonált a kórházba, de semmi biztatót nem mondtak neki, mert csak azokat a vizsgálati semmiségeket ismételte, amiket a reménytelen esetekben szokott. Viszont az iskolaigazgató délután amúgyis a városba készült, megígérte, hogy Csurgónét maga mellé veszi.

Délelőtt — Csurgó István alig tette le a kisuvickolt, megújított cipőket — beállított két civil úriember.

— Csurgó István?
— Az vagyok.
Egyikük mutatta az igazolványt.
— Tessék — hökkent meg a foltozó suszter, s gyorsan széket húzott elő a konyhába.

— A maga lánya bizonyos Csurgó Katalin? — kérdezte az egyik szigorú homlokráncolóval.

— Az... volt — szaladt ki Csurgó száján, de annyira meghökkent ettől a múlt időtől, hogy egész belefehéredett.

— Volt? — kapta el a szót a ráncos homlokú.
— Nem tudom kérem — válaszolt nagyon csöndesen — reggel még élt.

— Vele történt a baleset?
— Vele. Elütötték.

— Kicsoda? — szegsztek neki a kérdést, de olyan hegyesen, mintha legalábbis ő maga fejszével rontott volna a saját gyerekének.

— Gidai Sándor.
— Bejelentette?
— Nem.

Kis sóhajlás. A ráncos homlokú hátrább tolja fején a kalapot. Most a második húzódtott előbbre, kisebb hangja volt, mint a társának, de minden szónak nyomatékot adott egy kis szünettel, amit sokféleképpen lehetett érteni.

— Azt tudja... hogy ebben a dologban... benne van... a szülői felelőtlenség.

— Nem hiszem kérem — rázta a fejét Csurgó. — A gyerekek a járdán ugráltak.

— Labdával? — vágott közbe a szigorúbb.

— Avval.
— Felügyelet volt?
— Minek lett volna a járdán?
— Az mindegy. Es ha a labda kigurul a kocsiútra?
— De nem gurult.
— Idebentről látta?
— Nem láttam. De a nagvobbik gyerek...
— Gyerek, gyerek. Beijed, aztán össze-visszahazudol.

A megdöbbentebb föláll.

— Szóval... ha jelenteni akarja... magát is terheli a felelősség... Érti ugye? — Aztán megenyhülten hozzá-tette. — Hát az adó? Fizetgeti rendszeren?

— A számlákat — zavarodott meg Csurgó István — az asszony tartja rendszeren. Ő meg átszaladt az igazgatókhoz, ígérték neki...

— Hagyja csak — legyintett a ráncos homlokú jóindulattal. — Majd legközelebb. Nem olyan sürgős.

Elmentek. Csurgó István csak annyit értett, hogy a lánya halálán kívül másféle veszedelem is leselkedik rájuk. De hogy mi lenne az tulajdonképpen, s hogy ezek az urak mit akartak tőle egyáltalán? Iparos embernél adót emlegetni semmi jót nem jelenthet.

Estefelé — az igazgatók kocsija még nem hozta vissza Csurgónét — beállított maga Gidai Sándor.

A rossz kis műhely tele lett a nagy darab emberrel, hogy Csurgó szinte lélegzethez se jutott tőle.

— A kislány? — kérdezte, s köszönés helyett sapká-jához érintette a kezét.

Csurgó vállat vont.

— Nem tudom.
— Hogy nem tudja?
— A feleségem meg odavan.
— Baj, baj — mondta részvétellel.

Csurgót elöntötte a meleg.

— Mit akar tőlünk, Gidai úr?
— Tudja, Csurgó bátyám... — Gida leült a délelőtről kintfelejtett székre. — Nagyon szeretném, ha egyezsére jutnánk egymással.

— Nincs nekünk egyezkedni valónk. Se beszélni valónk.

— Hát éppen... — Gidai cigarettacsomagot húzott elő, Csurgó felé kínálta. — Ugy gondolom, magának se hiányzik, hogy ide-odacitálják mindenféle hivatalokba, utána meg jön a felelősségrevonás, tudja hogy van ez, mit kerestek a gyerekek az utcán felügyelet nélkül, labdával ráadásul.

Csurgó lassan érteni kezdte ezt a beszélgetést. Ezt is meg a délelőtti is.

— Mert azt csak sejt, Csurgó bátyám, hogy maga se viszi el szárazon, ha nagy por keveredik a dolog körül.

— Gidai úr elütötte a gyereket — tartotta magát Csurgó, de már belülről lüdent fülelt a saját kemény hangjára. Itt volt ez a bátyámozás. Gidai egykorú vele, még inkább idősebb lehet egy-két évvel. Eddig ha szólt hozzá: — No Csurgó, mi lesz a cipőkkel — sose tett a neve után semmiféle bátyámot.

— Elütöttem? csóválta a fejét Gidai, és leereszkedő jóindulattal nézett a suszterra. — Ahogy vesszük.

— Nem vehetjük másképp.

—No, no... — emelgette a mutató ujját. — Nem olyan biztos.

Tavaly a faluban nagyon beszéltek egy furcsa históriát. A község határában elütöttek egy motoros embert. Az autó — ketten is felismerték Gidai Skodáját — megállt kicsivel odább, s kiszállt belőle nem Gidai Sándor, hanem valami egyenruhás férfi. Magasrangú méghozzá. Odament a motoroshoz, aki akkor szedte össze magát az ijedségből. Szót váltottak — senki se hallotta —, a motoros aztán gyalog tolt a motort a szerelőig, s hiába kérdezték, hol szerezte a masina ezeket a csúnya málfoltokat? Nem is tudott ki később se a dolog. Arról meg beszélni se érdemes, hogy takarodtak a falubeliek az útról, ha Gidai motorozásról készülődött. Mindenki ismerte a mániáját, bolondul hajtott motorral, autóval egyformán. De azért egyszer se írták fel gyorsajtásért. Hanem a városból többféle rangos ember járt hozzá bort

kóstolni, pálinkát pusztítani. Nagy hazat vitt Gidai Sándor, rossz nyelvek szerint feleséget is azért tartott, hogy legyen, aki főz, süt ennyi vendégre. Még vadászni is kijárt a városiakkal, s ha elkaptak egy-egy nyulat, nála jártak a végére még az nap éjszaka. Gidai Sándor leginkább azt tudták, hogy kifogastalanul érti a vadhús készítését, fővárosi szakácsok tanonckodhatnának nála.

Most mindez nagy össze-visszaságban fordult meg Csurgó István fejében, s egyszerre izzadni kezdett a sok rendetlen gondolattól.

— Szóval, Csurgó bátyám — csapott a térdére Gidai Sándor — én a békesség híve vagyok. Nem tudom magának milyen a természete, de én valahogy nem szeretem, ha köztünk kitörne a háborúskodás. Mégiscsak földik vagyunk meg iparosok mind a ketten. Mit járassa rajtunk a nyelvét mindenféle pletykás vénasszony? Hát azért úgy gondoltam, vállalom a magam részét. A kórházi költséggel ne vergődjön, azt én elintézem. Legalább ezzel is könnyíték a sorsukon. Maga pedig — ügyse segítene vele — nem veri nagydobra az ügyünket. Ennyi az egész. Rendőrök, tanácsis emberek ne üssék az orrukra a mi dolgunkba, nem igaz?

Csurgóban megingott a büszkeség. Ez a Gidai hatalmas ember, többször bebizonyította. A tavalyi motoros se az első eltussolt ügye volt, nem is az utolsó. Ha bajba kerül, majd kimossák a jobarátok. Hanem őt, Csurgó Sándort eláshatják egész életére. A kórház viszi a pénzt, mintha kilopnák a bukszájából. Hát minden az ő baja legyen?

— Majd megdöntöm — nyögte ki nehezen. — A feleségem sincs itthon...

De azért Gidai tudta, hogy ennek a dolognak a végére jár, nyugodtan ihat egyet a nagy ijedségre. A megszeppent kis suszter kétszer is megdöntötte, hogy kikezden vele.

Meg is gondolta. Egy hónap múlva pedig, mikor Katikát olyan szédülős-kótyvasan kiengedték a kórházból, Gidai egyenlített ki a számlát. A kislány nem lett rendes többet. Feküdt, kelt, elszokott a beszédől, összerokkázta az ágyat, maga alá vizelt. Az orvos nyugtatta őket, hogy még javulhat.

Jó esztendő telt el, mikor Csurgó Istvánnak idézőt hozott a postás. Csak annyit olvasott ki belőle, hogy neki szól, s hogy minder kétséget kizáróan az ügyességén akarnak tőle valamit. Semmi másra nem gondolhatott, csak arra, hogy ellene megy a játék. Az a két nyomozó azóta se ment ki a fejéből. Bemártották. Szentül hitte, Katika dolgában érkezett el a felelősségrevonás órája. Csakhogy nem az szorul, aki a hurkot érdemli, hanem ő, ő issza itt a feketelevest, ahogy egész életében neki csak a gondból, vesződségből jutott ki.

Mindenfélre elkészült. Ugy búcsúzkodott otthon, mint aki nem egyhamar jöhet vissza. Aztán fekete ruhában, ünneplő kalapban bevonatozott a városba. Valami gépirónő féle vette át tőle a papírt, s bekiáltott egy nyitott ajtón:

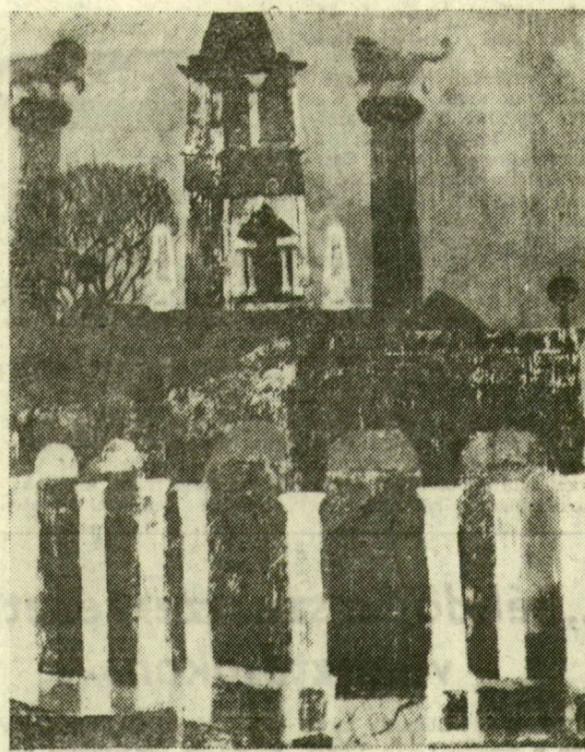
— Itt van az egyik tanú a Gidai-ügyben.

Szemüveges, idősebb férfi kérdezte. Rövid, világos kérdések követték egymást, könnyű volt felelni rájuk. Mikor történt, hol történt, hogy történt. Csurgó mondta volna, hogy ő így meg úgy nem vigyázhatta minden lépésüket, de az asszony kiszólt a gyerekekre nem egészen, és azt senki se kívánhatja el egy keze után élő iparos embertől, hogy a járdán labdázó gyerekeit pásztorokdjaa, mert a járdán ugye, a saját házuk előtt, azt hinnie az ember, biztonságban vannak, meg eféle. A szemüvegest azonban láthatóan nem érdekelt a magyarázkodás, s végül idegesen rá is szólt Csurgóra.

— Mit védekezik? Nem maga itt a vádlott, hanem Gidai Sándor.

— Gidai? — hökkent meg Csurgó, s hitetlenkedve tekerte a nyakát. — Csak nem az én lányom miatt?

— Azért is — legyintett a szemüveges — meg még vagy tíz másik dologért. A maga ügye csak úgy véletlenül csapódott hozzá. De ne búsuljon, anélkül is összejön neki egy-két éves ünivalója.

BERKI VIOLA

KIOSZK

ANDRÁSSY LAJOS

Munkásörök

Az aszfalt dübörög. A város dübörög.

A Földgömb dübörög. A Kosmosz dübörög.

Az Egység felvonul, az Egység ünnepel:
(ott látom őket is, kik már nem jöttek el)
kék tömb, mint vert-acél, napfényben villogó,
árad, mint tengerár, izzik, mint tűzgyólyó!

— „De szép így ez a had, együtt!” — „S külön, külön?”
— „Nézd életrajzukat: szemükben, mellükön!”

En hallom, mit dübörög e tízéves menet
(s látom, jó kézben látom próbált fegyveremet):

— „Vérünk vörös, hitünk is az, szívünk is az.
Kezünk e fegyvert szoritja most s a szerzám
velünk dalol, ha menetünk megindul
s mint kéklő sziklafal a zúgó, szennyes árnak
gátként feszül a mellünk! (— Nézd e gárdát:
viharban cserzett arcukról a múltat,
jelent s jövőt, — jövnöket — látod együtt:
négy nemzedéknyi sorsot!) S míg az ürben
mübolygók úsznak: harcok szünetében
(mint ősi álmat) felhúzzuk a tornyot,
mely egyetlen lesz, s egyetlen a jelszó
világnyi-csúcsán, lángcsóvás: „Szabadság!”
Lépj hát velünk, s tekints előre bátran:
még harc a sorsunk — s győzelmünk odább van...”

Az aszfalt dübörög. A város dübörög.
A Földgömb dübörög. A Kosmosz dübörög.

Az Egység felvonult, Az Egység ünnepelt.
S ott láttam őket is, kik nem jöhettek el.
1967. febr. 17.

Magyar László

Bukás — harmincezerért

A kisvasúti állomásépület emeleti lakásában, ahol életem igen jelentős éveit peregetek le — az utolsó elemi iskolai és az első gimnáziumi évek — az előszoba falán, vékony, sötét rámában, egy kép komorlott. Különös kép, művészi érteke talán a semminél is kevesebb. Kezdetleges nyomdatechnikával sokszorosított egyszerű, egyszerű körrajz. Sok képet láttam azóta, világhírű remekművek egész seregét, nagy mesterek eredeti alkotásait, tárlatok, kiállítások kincstőmegét, megrázó hatású művészi kompozíciókat, a velencei képtár, a bécsi Kunsthistorische Museum, a leningrádi Ermitage csudáit. Sokszor telt esordultig a lelkem áhitatos gyönyörűséggel. De azért soha, egyetlen képek sem volt olyan mély, megrázó hatása rám, mint annak az olesó reprodukciónak. Ha lecke után nyargalva iparkodtam lefelé a játékos udvarba, a kis előszobában mindig lábujjhegyen osontam át. Az a kép kápolnává magasztosította az előszobát. Sokszor álldogáltam előtte és kerekre nyílt szemmel bámultam rá. Borzongva betűzgettem feliratait. Gyerekszívem rajongással és gyűlölettel telt meg ilyenkor. Rajongással a magyar szabadságharc hősei és vértanúi, elhatatlan gyűlölettel hóhéraik iránt.

Alkotója igen sok apróbb és nagyobb mezőre osztotta a képet. Minden mezőben külön kép; egy-egy véres jelenet a magyar históriából. Amint Caraffa, vagy Haynau pribékjei az oltár előtt szúrják szíven a szabadsáért imádkozó papot. Amint a fehér kabátos osztrák katonák szürnyes négyoszögének közepén vérsre botoznak egy honleányt. Amint a budai Vérmezőn fejét veszik Martinovic apátnak és társainak. Amint sor-tűz oltja ki a pesti Újépület udvarán Battyhány Lajos életét. A háborzongató kisebb képek véres koszorúba ölelték a középsőt, a legszörnyűbbet. Kilenc bitófa sorakozik az aradi vár udvarán. A távolabbiakat már szent szimbólummá avatta az osztrák császár vérbosszúja, az előtér bitófái még áldozatukra várnak. Oldalt, rozoga szekéren a súlyosan sebesült Damjanich tábornok, térde között mankóval. Őt szerette a legjobban, talán azért, mert amikor rákerült a sor — így mesélte apám — dörgő hangon mordult a hurokkal ügyetlenkedő osztrák hóhérra:

— Vigyázz a szakállamra!
A vértanú-koszorú alsó részének közepén, külön keretbe foglalt szöveg. Valami ajánlás-féle.
Apám Aradon született, a tizenhá-

rom vértanú városában, mindössze tizennégy évvel a szabadságharc hős tábornokainak kivégzése után. Amikor nyiladozni kezdett az értelem, még elevenen élhetett a város falai között a közvetlen élmény, október 6 örökké lázó emléke. Apjától pedig, aki nemzetőre volt a szabadságharcnak, a tündérmeséknél is szebb meséket hallhatott a vörössapkásokról, Isaszegről, Piskiről, Kápolnáról. És Világos sincs messze Aradtól...

Persze, hogy tízes negyvennyolcas volt haláláig, már amennyire mint államvasúti alkalmazott lehetett. Utálta azokat, akik a hatvanhetes kiegyezés után kiarszítták a márciusi eszméket és lojális hódolattal borultak a legfőbb aradi hóhérra, „a mi jó öreg királyunk” I. Ferenc József trónusának számolárára. Sokra persze nem vitte a vasúti ranglétrán, idő előtt nyugdíjba keresték. Ez azonban már magánügy. A lényeg az a szemlélet és szellem, amely odahza, az állomás-főnöki lakás apró szobáiban uralkodott az első világháborút megelőző esztendőkből.

Ezeket a gyerekkori emlékeket pedig az keltette életre bennem, hogy az ország most is választásra készül, akárcsak ötvenhét esztendővel ezelőtt, 1910-ben. A kis falu, amelynek állomásán rendetlenkedtem tízéves koromban, a kiskundorozsma—kisteleki választókerülethez tartozott. Arrafelé majd mindig véres dolog volt a képviselőválasztás. Sűrű volt azon a tájon a mélyen tisztelt választópolgárok vére, a kortesháborúk forratagában könnyen marokba akadt a csizmaszárban lapuló konyhakés, és igen hatékony, argumentumnak bizonyult néha a fokos, az ölmosbot is. Sohasem volt könnyű dolga annak a kor-